

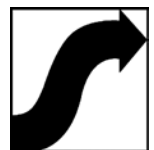
VALTIONEUVOSTON KANSLIA

Valtioneuvoston tulevaisuusselonteon pääkohtia selkosuomeksi

Kestävällä kasvulla hyvinvointia

Mukautus Pertti Rajala
Julkaisu on tehty yhteistyössä
Selkokeskuksen kanssa

Valtioneuvoston tulevaisuusselonteon pääkohtia selkosuomeksi

Kestävällä kasvulla hyvinvointia

Mukautus Pertti Rajala
Julkaisu on tehty yhteistyössä
Selkokeskuksen kanssa

SISÄLLYS

LUKIJALLE.....	5
KÄSITTEIDEN JA SANOJEN SELITYKSIÄ SELKOSUOMEKSI.....	6
ESIPUHE.....	8
1 KESTÄVÄLLÄ KASVULLA HYVINVOINTIA -TULEVAISUUSSELONTEKO.....	10
2 VISIO ELI TULEVAISUUDEN TAVOITE VUODELLE 2030 JA PERUSTELUT KESTÄVÄLLE KASVULLE ...	12
3 KESTÄVÄN KASVUN KANNALTA KESKEISIÄ TULEVAISUUDEN MUUTOKSIA.....	17
4 SUOMEN EDELLYTYKSET KESTÄVÄLLE KASVULLE.....	21
5 SUOMI ON KAIKENLAISILLE YRITYKSILLE HOUKUTTELEVA TOIMINTAYMPÄRISTÖ.....	24
6 TYÖN, OPPIMISEN JA YRITTÄMISEN UUSI LIITTO.....	26
7 MENESTYKSEN JA HYVINVOINNIN PERUSTANA ON SIVISTYS, YHTEISÖLLISYYS JA OSALLISUUS. ...	29
8 JULKINEN SEKTORI KESTÄVÄN KASVUN TUKENA.....	34
9 YHTEENVETO VALTIONEUVOSTON TAVOITTEISTA JA TOIMINTALINJAUKSISTA.....	36
LIITE: TULEVAISUUSSELONTEON VALMISTELU.....	41

LUKIJALLE

Valtioneuvosto julkaisee ensimmäisen kerran selkokielisen version asiakirjastaan tässä laajuudessa. Tämä selkokielinen versio sisältää pääkohdat valtioneuvoston tulevaisuusselonteosta.

Kaikkea, mitä varsinaisessa selonteossa esitetään, ei ole otettu mukaan selkoversioon. Asiat on myös esitetty tiivistetysti ja sisältöä on mukautettu. Selonteko kokonaisuudessaan on saatavilla esimerkiksi internetistä. (Osoitteesta <http://vnk.fi/julkaisut/julkaisusarja/julkaisu/fi.jsp?oid=398200>)

Tulevaisuusselonteko asettaa tavoitteita sille, millainen Suomi on 2030-luvulla. On tärkeää, että se ilmestyy myös

selkosuomeksi, jotta kaikilla on mahdollisuus tutustua näihin tavoitteisiin.

Tulevaisuusselonteko sisältää monia uusia ja vaikeita käsitteitä. Osa käsitteistä on niin uusia, että niillä ei vielä ole virallista määrittelyä. Tekstissä kerrotaan, mitä näillä käsitteillä tarkoitetaan tässä selonteossa. Osa uusista ja vaikeista käsitteistä on koottu myös erilliseen luetteloon.

Jokaisella suomalaisella on oikeus saada tietoa ymmärrettävällä tavalla. Siksi myös valtioneuvoston tulevaisuusselonteko on tehty sekä selkosuomeksi että selkoruotsiksi.

SELONTEON KÄSITTEIDEN JA SANOJEN SELITYKSIÄ SELKOSUOMEKSI

Seuraavat sanat ja käsitteet tulevat esiin tulevaisuusselonteossa. Niiden selitykset on koottu tähän, mutta sanat ja käsitteet selitetään myös tekstin yhteydessä.

Ennakointi

Ennakointi tarkoittaa järjestelmällistä työtä, jossa kerätään ja arvioidaan tietoa, joka koskee tulevaisuutta. Ennakoinnin tavoite on tulevaisuuden suunnittelu. Sitä tehdään lähivuosiksi, mutta myös pidemmälle tulevaisuuteen. Ennakoinnin tarkoitus on saada hyvät perustiedot päätöksenteon pohjaksi.

Cleantech eli puhdas teknologia

Cleantech eli ”puhdas teknologia” tarkoittaa tuotteita, palveluita ja teknologioita, jotka ehkäisevät tai vähentävät haitallisia ympäristövaikutuksia, joita tuotteiden valmistaminen ja kuluttaminen aiheuttavat.

Digitaalitalous

Digitaalitaloudessa palvelujen ja tavaroiden tuottamista hoidetaan nykyistä enemmän tietokoneilla ja internetissä. Pelejä tuottavat yritykset ovat hyvä esimerkki liiketoiminnasta, joka menestyy hyvin digitaalitaloudessa. Digitaalitaloudessa työnteko ja ihmisten toimintatavat muuttuvat.

Ihmiset esimerkiksi hoitavat asioitaan verkkopalvelujen avulla. Selonteossa sanaa digitaalitalous käytetään kuvaamaan sitä muutosta, jonka tietotekniikan lisääntynyt käyttö on tuonut mukanaan.

Huoltosuhde

Huoltosuhde tarkoittaa esimerkiksi sitä, montako lasta tai vanhusta työssäkäyvät joutuvat elättämään. Työssä olevat ihmiset maksavat palkastaan veroa. Verorahojen avulla valtio ja kunta järjestävät palveluja myös niille, jotka eivät käy töissä. Jos huoltosuhde on esimerkiksi kaksi, yksi työssäkäyvä ihminen joutuu elättämään kaksi ihmistä, jotka eivät käy töissä.

Yksityinen sektori

Yksityisellä sektorilla tarkoitetaan yksityisten yritysten eli esimerkiksi osakeyhtiöiden toimintaa.

Julkinen sektori

Julkinen sektori tarkoittaa valtion ja kuntien toimintaa ja niiden järjestämiä palveluja.

Kolmas sektori

Kolmas sektori tarkoittaa vapaaehtoistyötä ja eri järjestöjen järjestämiä palveluja.

Kestävä kehitys

Kestävä kehitys on esimerkiksi sitä, että tuleville sukupolville turvataan yhtä hyvät tai paremmat toimintamahdollisuudet kuin nykyisillä sukupolvilla on. Kestävän kehitys tarkoittaa huolenpitoa myös siitä, että luonto ei tuhoudu ja luonnonvarat riittävät myös tuleville sukupolville.

Kestävä kasvu

Kestävä kasvu on taloudellista kasvua, jossa otetaan huomioon kestävän kehityksen periaatteet.

Kestävyyssvaje

Kestävyyssvaje tarkoittaa sitä, että valtion menot ovat suuremmat kuin tulot pitkällä aikavälillä. Tämä tarkoittaa myös sitä, kuinka paljon esimerkiksi veroja tulee korottaa tai menoja leikata, jotta valtion tulot ja menot saadaan tasapainoon.

Vihreä kasvu

Vihreää kasvua on määritelty monin tavoin. Vihreällä kasvulla tarkoitetaan esimerkiksi sellaista energian tuotantoa, jossa käytetään vähän hiiltä polttoaineena.

Kaikkia luonnonvaroja ja muita voimavaroja käytetään tehokkaasti. Vihreä kasvu varmistaa luonnonvarojen saamisen myös tulevaisuudessa.

Nuorisotakuu

Nuorisotakuu tarjoaa kaikille alle 25-vuotiaille sekä alle 30-vuotiaille vastavalmistuneille mahdollisuuden koulutukseen tai työhön kolmen kuukauden sisällä siitä, kun he ilmoittautuvat työttömiksi. Nuorisotakuuseen kuuluu myös koulutustakuu. Nuorisotakuu lupaa jokaiselle juuri peruskoulunsa päättäneelle koulutuspaikan.

Kansalaisyhteiskunta

Kansalaisyhteiskunnassa kansalaisilla on runsaasti suoria vaikutusmahdollisuuksia. Vapaaehtoinen kansalaistoiminta ja järjestötoiminta ovat luonnollinen osa kansalaisyhteiskuntaa. Ne muodostavat Suomessa kansalaisyhteiskunnan ytimen.

Syrjäytyminen

Syrjäytymisellä tarkoitetaan, että ihmiset, perheet tai jopa ihmisryhmät eivät esimerkiksi kykene osallistumaan yhteiskunnan tavanomaisiin toimintoihin. Syrjäytyminen voi johtua esimerkiksi taloudellisista ongelmista.

ESIPUHE

Tulevaisuusselonteko on asiakirja, jonka maan hallitus eli valtioneuvosto antaa eduskunnalle. Sen tehtävä on kiinnittää huomiota sellaisiin Suomen tulevaisuuden pitkän aikavälin tärkeisiin kysymyksiin, jotka muuten jäisivät liian pienelle huomiolle. Edellinen tulevaisuusselonteko valmistui vuonna 2009 ja se keskittyi ilmasto- ja energiapolitiikkaan.

Tulevaisuusselonteossa asetetaan tavoitteita, millainen Suomi on 2030-luvulla. Kestävä kasvu on Suomen tärkeimpiä haasteita vuoden 2030 näkökulmasta. Sen takia selonteossa pohditaan niitä edellytyksiä, joilla luodaan kestävää kasvua tulevaisuuden hyvinvoinnin turvaamiseksi.

Kestävä kasvu perustuu kestäväen kehitykseen. Sen mukaan yhteiskunnallisen muutoksen tulee turvata tuleville sukupolville yhtä hyvät tai paremmat toimintamahdollisuudet kuin nykyisillä sukupolvilla on. Tähän päästään, jos ympäristö, ihminen ja talous otetaan tasavertaisesti huomioon päätöksenteossa ja toiminnassa.

Kestävä kehitys lähtee myös siitä, että ihmisten tulisi olla tasa-arvoisia. Kestävä kehitys ja kasvu tarkoittavat huolenpitoa myös siitä, että luonto ei tuhoudu ja luonnonvarat riittävät myös tuleville sukupolville. Jos tulevaisuuden kasvu ei noudata kestäväen kehityksen periaatteita, se vie edellytyksiä hyvinvoinnilta tulevaisuudessa.

Hyvinvointiyhteiskunta tarvitsee talouskasvua, jotta kaikki palvelut voidaan tuottaa. Suomi on tilanteessa, jossa tämä kasvu ei toteudu ilman erityisiä ponnisteluja. Kaikki Euroopan unionin maat kohtaavat tämän saman haasteen.

Hallitus ei voi luvata, että se näkisi tarkasti tulevaisuuteen. Tulevaisuusselonteossa tavoitteena on pidetty periaatelinjauksia, joiden pohjalta voidaan tehdä uudistuksia, jotka vievät Suomen kehitystä eteenpäin.

Ennen selonteon kirjoittamista on laadittu raportti, jossa tutkijat, yritys-elämän ja järjestöjen edustajat esittivät näkemyksiä Suomen tulevaisuudesta. Raportista ja tulevaisuustyöstä on käyty

laajaa keskustelua internetissä
osoitteessa www.2030.fi.

Lisäksi kansainvälinen tutkijaryhmä
on tuonut esiin tulevaisuuden näköaloja,
jotka liittyvät erityisesti henkisen
kulttuurin ja informaatioyhteiskunnan
uusiin haasteisiin.

Tätä tutkijaryhmää ovat johtaneet
Pekka Himanen ja Manuel Castells.
Selonteossa on hyödynnetty
heidän näkemyksiään.

Selonteko luovutetaan eduskunnan
käsiteltäväksi. Tulevaisuusselonteon
esityksistä syntyy toivottavasti
keskustelu, joka vahvistaa Suomen kykyä
tehdä tulevaisuudestaan sellainen
kuin on toivottu. Omalta osaltaan hallitus
jatkaa keskustelua kansalaisten kanssa
ja ryhtyy toteuttamaan
selonteon tärkeimpiä linjauksia.

Selonteko itse ei ole toimenpideohjelma.
Sen tarkoitus on ensisijaisesti antaa
seuraavalle hallitukselle
hyödyllisiä tietoja siitä, miten Suomelle
hyvä tulevaisuus voidaan toteuttaa.

1 KESTÄVÄLLÄ KASVULLA HYVINVOINTIA -TULEVAISUUSSELONTEKO

Tulevaisuusselonteko on asiakirja, jonka maan hallitus eli valtioneuvosto antaa eduskunnalle. Sen tehtävä on kiinnittää huomiota sellaisiin Suomen tulevaisuuden tärkeisiin kysymyksiin, jotka muuten saisivat liian vähän huomiota. Kestävällä kasvulla hyvinvointia -selonteossa asetetaan tavoitteita siitä, millainen Suomi on 2030-luvulla. Selonteon valmistelua on johtanut hallituksen nimittämä ministerityöryhmä, joka edustaa kaikkia hallituspuolueita.

Tulevaisuudessa muutokset ja niiden vaikutukset leviävät nopeasti kaikkialle. Maailman maat ovat entistä enemmän riippuvaisia toisistaan. On tärkeää, että julkisella vallalla on laaja ymmärrys monimutkaisista kokonaisuuksista ja riippuvuuksista eri toimenpiteiden välillä.

Erilaisten suunnitelmien laittaminen tärkeysjärjestykseen, käytännön toteutus, osallisuus ja suunnittelun soveltaminen yhteen on yhä vaikeampaa. Lisäksi tarvitaan uudenlaisia tapoja toimia ja johtaa. Tarvitaan myös uudenlaisia tapoja tehdä yhteistyötä kotimaassa ja kansainvälisesti.

Kestävällä kasvulla hyvinvointia -tulevaisuusselonteko keskittyy edellytyksiin luoda kestävä kasvua. Ajatus on, että tällä tavalla myös tulevaisuuden hyvinvointi on turvattu. Selonteko ei kuitenkaan ole kattava selitys kestävälle kasvulle ja hyvinvoinnille. Se ei myöskään käsittele kaikkia kestävä kehityksen haasteita. Tulevaisuusselonteon kanssa samaan aikaan on myös tehty kansallista

kestävän kehityksen strategiaa. Tavoite on, että yhteiskunnan eri toimijat sitoutuvat vahvasti yhteisiin kestävä kehityksen päämääriin aina vuoteen 2050 asti.

Tulevaisuusselonteko esittää valtioneuvoston yhteisen toiveen tulevaisuuden rakentamiseksi. Selonteko ei ole toimenpideohjelma, jonka avulla yksittäisiä ongelmia on mahdollista ratkaista.

Selonteon tehtävä on nostaa esiin ajatuksia, joiden avulla kestävä kasvu on tulevaisuudessa mahdollista. Suomen hyvä tulevaisuus vaatii enemmän nopeaa tekemistä ja tekemisestä oppimista kuin lisää suunnittelua.

Vastauksia Suomen ongelmiin ei ole saatavissa muualta. Tämän vuoksi Suomen täytyy löytää uudenlaisia ja omaperäisiä ratkaisuja.

Tulevaisuusselonteon valmistelussa oli nyt ensimmäistä kertaa erillinen ennakoituvaihe. Se tarkoitus oli etsiä Suomelle uusia suuntia uudella tavalla. Tähän vaiheeseen osallistui suuri joukko eri alojen osaajia ja asiantuntijoita tutkimuslaitoksista, yrityksistä ja kansalaisjärjestöistä. Lisäksi heräteltiin kansalaisia ideoimaan, keskustelemaan ja pohtimaan Suomen tulevaisuutta.

Ideointi ja keskustelu olivat mahdollisia tulevaisuusselonteon www.2030.fi -sivustolla ja keskustelutilaisuuksissa, joita järjestettiin syksyllä 2012 eri puolilla Suomea.

Ennakointityön lisäksi selonteossa on hyödynnetty tuoreita tutkimuksia ja monia linjauksia ja strategioita, joita valtioneuvosto on tehnyt jo aikaisemmin.

2 VISIO ELI TULEVAISUUDEN TAVOITE VUODELLE 2030 JA PERUSTELUT KESTÄVÄLLE KASVULLE

Valtioneuvoston visio: Suomessa on vuonna 2030 jokaisen kansalaisen hyvä elää merkityksellistä ja arvokasta elämää. Suomalainen osaaminen ja taloudellinen kasvu ovat luoneet perustan hyvinvoinnille. Suomi on onnistunut rakentamaan kestäväää kasvua, joka ottaa huomioon ympäristön ja ihmisten hyvinvoinnin. Suomi kantaa vastuunsa myös maailmanlaajuisesti. Vastuuta kantavat koko yhteiskunta, yhteisöt ja yksilöt.

Suomessa hyvinvointia on rakennettu kansalaisten palveluilla, jotka ovat pääosin rahoitettu julkisin eli valtion ja kuntien varoilla. Näiden julkisten varojen riittävyys on edellytys, että palveluja voidaan tuottaa myös tulevaisuudessa. Palvelujen tuottaminen tulevaisuudessa ei myöskään toteudu ilman taloudellista kasvua.

Tulevaisuuden kasvun tulee nojata kestävään kehitykseen. Tämä tarkoittaa kehitystä, joka tyydyttää nykyisten sukupolvien tarpeet, mutta ei heikennä tulevien sukupolvien mahdollisuutta tyydyttää omia tarpeitaan. Luonnonvaroja tulee kuluttaa säästeliäästi, vain sellaisessa tahdissa, että ne ehtivät uudistua.

Hyvinvointia on rakennettu maailmalaajuisesti kovalla hinnalla. Maailman väestönkasvu ja kestäättömät kulutustottumukset ovat johtaneet siihen, että raaka-aineiden ja ruuan niukkuus kasvaa.

Väestönkasvu jatkuu tulevina vuosina, ja ilmastonmuutos tulee muuttamaan elinolosuhteitamme merkittävästi. Maailmalla rikkaus ja hyvinvointi ovat myös epätasaisesti jakaantuneet.

Kansainvälisesti Suomi voi tällä hetkellä hyvin. Tosin parantamistakin on. Huolta aiheuttaa erityisesti syrjäytymisen ja eriarvoistumisen lisääntyminen. Tällä tarkoitetaan, että ihmiset, perheet tai jopa ihmisryhmät eivät kykene osallistumaan täysipainoisesti yhteiskunnan toimintaan. Esimerkiksi taloudellisesti vaikeat olosuhteet voivat aiheuttaa syrjäytymistä ja eriarvoistumista. Kun panostamme kansalaisten terveyteen ja terveysongelmien ennaltaehkäisyyn, luomme perustan hyvälle elämälle ja tulevaisuuden taloudelliselle kasvulle.

Suomessa väestö ikääntyy. ja hoivakustannukset kasvavat. Kustannukset kasvavat, ja töissä käy yhä vähemmän ihmisiä suhteessa niihin, jotka eivät käy töissä. Taloudellisesti on hankala luvata, että tulevat sukupolvet saavat samanlaiset palvelut kuin nykyisin.

Tällä hetkellä julkisessa taloudessa on kestävyysvaje. Kestävyysvaje tarkoittaa sitä, että valtion menot ovat suuremmat kuin tulot, kun niitä tarkastellaan pitkällä aikavälillä. Kestävyysvaje tarkoittaa myös sitä, kuinka paljon esimerkiksi veroja täytyy korottaa tai menoja leikata, jotta valtion tulot ja menot saadaan tasapainoon.

Tällä hetkellä myös työpaikat vähenevät. Uusia yrityksiä ei perusteta tarpeeksi paljon, että ne korvaavat menetetyt työpaikat. Jotta kestävyysvaje voidaan korjata, tarvitaan taloudellista kasvua ja uusia työpaikkoja.

Taloudellisen kasvun edellytysten luominen vaatii monenlaisia uudistuksia. Tulevaisuudessa syntyy aivan uusia työpaikkoja. Ne ovat erilaisia kuin nykyiset työt.

Tulevaisuudessa voi olla, että emme onnistu saamaan aikaan kestävästä kasvua. Tässä tilanteessa ei olisi enää varaa tuottaa kaikkia nykyisiä palveluja. Silloin jouduttaisiin valitsemaan palveluja, joita tuotetaan julkisin varoin. Olisi raskasta tehdä valintoja siitä, mitä palveluja kansalaisille järjestetään ja mitä ei. Samalla heikkenisivät mahdollisuudet pysäyttää kansalaisten eriarvoistuminen. Vaikka näin ei kävisi, täytyy käynnistää yhteinen ja avoin keskustelu tulevaisuuden valinnoille, että tähän voidaan varautua.

Kestäväan kehitykseen nojautuva kasvu tarkoittaa taloudellista kestävyttä siten, että myös taloudellisia voimavaroja riittää turvaamaan tulevienkin sukupolvien hyvinvointi.

Ekologinen kestävyys puolestaan edellyttää sitä, että luonnonvaroja kulutetaan vain samassa tahdissa kuin ne pystyvät uusiutumaan. Se tarkoittaa myös sitä, että ympäristöä ei kuormiteta yli sen kantokyvyn.

Tässä tarvitaan maailmanlaajuista vastuuta. Kasvu ei saa tapahtua muiden hyvinvoinnin kustannuksella. Suomi on sitoutunut noudattamaan yhteisiä kestäväan kehityksen kansainvälisiä sopimuksia. Ne määrittelevät yhteiset tavoitteet, joiden avulla maailmanlaajuiset haasteet yritetään ratkaista.

Tulevaisuudessa yhtä kestäväan kehityksen näkökulmaa ei voida tarkastella irrallaan toisista. Näkökulmat ovat kytkeytyneet toisiinsa monin tavoin. Esimerkiksi hyvinvoinnin ongelmat, kuten syrjäytyminen tai kansalaisten terveydentilan heikkeneminen, huonontavat tulevaisuuden talouskasvua.

Kestävyyden eri näkökulmien huomioon ottaminen päätöksenteossa on iso muutos. Se edellyttää, että olemme valmiita ottamaan käyttöön täysin uusia tapoja toimia. Kestäväan kasvun toteutuminen edellyttää esimerkiksi sitä, että kansalaiset ja yritykset ovat yhä tiiviimmässä yhteistyössä valtion ja kuntien kanssa.

Laatikko 2.1 **Suomen kestävyysvaje**

Suomen julkinen talous on vaikeuksissa.

Arvioidaan, että työikäinen väestö pienenee noin 100 000 henkilöllä vuoteen 2030 mennessä.

Samaan aikaan yli 64-vuotiaiden määrä kasvaa noin 500 000 henkilöllä.

Vuonna 2008 jokaista ikääntynyttä kohti oli neljä työikäistä ihmistä.

Vuoteen 2030 mennessä yhtä ikääntynyttä kohti on enää noin kaksi työikäistä.

Ikääntyneet ihmiset tarvitsevat paljon palveluja, joiden rahoittamiseen tarvitaan verotuloja. Julkisen talouden vaikeudet siis lisääntyvät, koska väestön ikääntyminen kasvattaa valtion menoja.

(Lähde: valtiovarainministeriö)

Laatikko 2.2 **Voimmeko hyvin?**

Voiko suomalainen yhteiskunta hyvin?

Taloudellisesti tilannekuva on selvä:
elämme yli varojemme.

Suomen kilpailukyky muihin maihin verrattuna on hyvä. Se ja esimerkiksi suomalaisten hyvä koulutustaso ovat hyvä perusta luoda tulevaisuuttamme. Näiden tekijöiden kohdalla tilanne ei kuitenkaan välttämättä pysy hyvänä ilman uudistumista.

Huolta aiheuttavat esimerkiksi kasvavat erot koulujen oppimistulosten välillä, heikko kouluviihtyvyys ja kasvava nuorisotyöttömyys. Maanteiden, rautateiden ja muun rakennetun ympäristön pitäminen kunnossa vaatii paljon toimenpiteitä tulevaisuudessa. Toisaalta ympäristömme tila on hyvä, vaikka monilla ympäristön hyvinvoinnin alueilla on paljon parantamisen varaa.

Suomi on edelleen hyvinvointivaltio. Hyvinvointi on hyvällä tasolla ja se on kasvanut pitkän ajan. Kasvatavat terveyserot, koulujen ja koulutuksen erot, asuinalueiden erilaisuus ja syrjäytyminen ovat hyvinvoinnin uhkia. Suomalaiset kokevat, että eriarvoisuus vähentää hyvinvointia ja haluavat, että hallitus keskittyy sen poistamiseen. Köyhyys ja huono-osaisuus myös siirtyvät usein sukupolvelta toiselle, joten juuri näihin on syytä kiinnittää huomiota.

Laatikko 2.3 **Mitä jos talouskasvua ei olisi?**

Mitä tapahtuisi, jos taloudellista kasvua ei olisi ollenkaan ja pyrkisimme hyvinvointiin ilman talouden kasvua? Historiassa ei ole esimerkkejä siitä, että hyvinvointi säilyisi, jos taloudellinen kasvu loppuu. Nyt vaikeuksissa olevat Euroopan maat ovat esimerkkejä siitä, mitä hyvinvoinnille tapahtuu, kun julkinen talous on vaikeuksissa ja talous ei kasva.

Voimme saada aikaan kestäväen kehityksen mukaista taloudellista kasvua, kun otamme käyttöön uusia toimintamalleja, joissa käytämme uutta tekniikkaa sekä sähköistä tietojen siirtoa ja käsittelyä.

On myös esitetty, että talouskasvun tavoittelusta täytyy luopua kokonaan. Sen vastapainoksi on pienennettävä kulutusta. Julkisen talouden näkökulmasta on ongelmallista, jos talouskasvua ei tavoitella. Ensinnäkin kulutuksen pienentämisen keinoja on vähän. Talouskasvu on myös välttämätön julkisten palvelujen tuottamiseksi.

Jos talous ei kasvaisi, meidän pitää kysyä itseltämme, kuinka paljon hyväksyisimme hyvinvoinnin heikkenemistä?

3 KESTÄVÄN KASVUN KANNALTA KESKEISIÄ TULEVAISUUDEN MUUTOKSIA

Kun tulevaisuusselontekoa valmisteltiin, tuli esiin erilaisia tulevaisuuskuvia Suomesta vuonna 2030. Valmistelun kaikkia tuotoksia ei toisteta tässä. Tässä luvussa on suppeasti kuvattu niitä keskeisiä muutostekijöitä, jotka täytyy jatkossa huomioida kestävä kasvun mahdollisuuksien ja haasteiden kannalta.

Suomen talouden kasvu riippuu maailmantalouden kehittymisestä. Aasian maiden, esimerkiksi Kiinan, ja myös Etelä-Amerikan kehitys on maailmantalouden muutoksien kannalta merkittävää. Suomen kannalta erittäin merkittävää on Euroopan unionin ja Venäjän kehitys tulevaisuudessa. Näiden osalta ei voida sanoa mitään varmaa, mutta niiden kehityssuunnat, yllätykset ja painopisteiden muuttuminen vaikuttavat joka tapauksessa Suomen talouden kehitykseen.

Vuoteen 2030 asti maapallon väestö kasvaa. Samalla ihmiset elävät pidempään kuin ennen. Luonnonvarat vähenevät. Maapallo ei pysty elättämään meitä kaikkia. Halvasta energiasta, materiaaleista, puhtaasta vedestä ja ruoasta tulee olemaan yhä enemmän ja enemmän niukkuutta.

Ilmastonmuutos on edessä, ja sen vaikutukset ovat moninaiset. Kuinka suuri ilmastonmuutos on, riippuu ratkaisevasti siitä, miten nopeasti vähennetään päästöjä, jotka ovat ilmastolle haitallisia. Tähän mennessä tuotettujen päästöjen takia ilmasto tulee kuitenkin lämpenemään jonkin verran.

Tästä seuraa merkittäviä haittoja ihmisille ja ympäristölle.

Olosuhteet Suomessa tulevat säilymään elinkelpoisina, mutta maailmanlaajuiset muutokset vaikuttavat myös meihin. Ilmastonmuutos ja monien luonnonvarojen vähäisyys johtavat lisäksi siihen, että pohjoisten alueiden luonnonvaroja otetaan käyttöön nykyistä laajemmin. Myös pohjoisten merireittien liikenne lisääntyy huomattavasti.

Suomen lähitulevaisuuden väestön muutoksia voidaan ennustaa melko hyvin. Ennusteissa oletetaan, että maahanmuutto Suomeen jatkuu maltillisena. Työikäiset henkilöt vähenevät Suomessa. Siksi tarvitsemme maahanmuuttoa, jotta Suomeen ei tulisi pulaa työntekijöistä.

Ennusteisiin tuo epävarmuutta myös se, kuinka paljon suomalaisten elinikä kasvaa. Eliniät ovat pidentyneet enemmän kuin mitä on oletettu. Joka tapauksessa on varmaa, että olemme niiden maailman maiden joukossa, joihin ikääntyminen iskee ensimmäisenä.

Lähi vuosikymmeninä on arvioitu, että työikäinen väestö siirtyy edelleen kaupunkeihin ja monet alueet autioituvat.

Laatikko 3.1

Esimerkkejä vaihtoehtoisista suunnista, joita voi olla merkittäväillä tulevaisuudennäkömillä

Vuoteen 2030 mennessä tulee paljon muutoksia, joita emme osaa nyt ennustaa. Aasia, erityisesti Kiina ja Intia sekä Etelä-Amerikka ovat todennäköisesti alueita, joilla teollisuus, kauppa ja talouskasvu ovat vahvaa.

Yllätyksiä voi kuitenkin tapahtua missä tahansa. Esimerkiksi Afrikassa monissa maissa kehitys on ollut viime vuosina nopeaa. Missä tahansa tapahtuva myönteinen kehitys on Suomelle iso mahdollisuus.

Euroopan unionin maiden eli EU:n kehitys vaikuttaa suuresti Suomen tulevaisuuteen. On arvioitu, että maailmantaloudessa EU:n osuus pienentyy tulevaisuudessa. Talouden vaikeudet ja kasvava työttömyys ovat EU-maiden isoja haasteita.

EU:n kehitys voi viedä entistä tiiviimpään yhteistyöhön, jopa yhteiseen liittovaltioon. Toinen ääri vaihtoehto voi olla EU:n hajoaminen. Kummallakin vaihtoehdolla on huomattavia vaikutuksia Suomen tulevaisuudelle ja kestäväälle kasvulle.

Venäjän kehityksen perustekijöitä ovat energian ja raaka-aineiden vienti. Olennaista on myös, millaiseksi Venäjän yritysten toimintaympäristö kehittyy. Vaihtoehtoina voi olla esimerkiksi keskitetty johtajavaltainen suuryritysten Venäjä tai nykyaikaiset, erilaiset ja monipuoliset yritykset Venäjällä.

Ilmastonmuutoksen ja muiden luonnon muutosten vaikutukset ovat valtavat. Monet näistä muutoksista voivat toteutua nopeasti. Ilmastonmuutos voisi esimerkiksi aiheuttaa Etelä-Euroopan maatalouden romahtamisen.

Tämä on esimerkki isosta muutoksesta, jolla on suora ja merkittävä vaikutus Suomelle. On todennäköistä, että öljyn hinta kallistuu myös lähitulevaisuudessa. Täysin uusi, öljyn korvaava energiaratkaisu voisi toisaalta muuttaa koko maailman energiatilanteen.

Terrorismi ja muu yhteiskuntajärjestystä vaarantava rikollisuus tai suuronnettomuudet ovat esimerkkejä yllätyksistä, jotka koskevat kaikkia. Yhteiskunnat ovat yhä enemmän riippuvaisia siitä, että ne saavat sähköä ilman häiriöitä. Esimerkiksi Suomessa kotieläintuotanto ja kaukolämmön jakelu ovat täysin riippuvaista sähkön saannista.

Tietoliikenneyhteyksien merkityksen kasvaessa olemme yhä enemmän riippuvaisia siitä, että nämä järjestelmät toimivat. Internetin luotettavuuden heikkeneminen tai tekninen romahtaminen vaikuttaisi laajasti yhteiskuntaan.

Digitaalitalous

Tulevaisuudessa digitaalitalous on entistä merkittävämpi kehitystekijä. Digitaalitaloudessa palvelujen ja tavaroiden tuottamista hoidetaan nykyistä enemmän tietokoneilla ja internetissä.

Pelejä tuottavat yritykset ovat esimerkki liiketoiminnasta, joka menestyy hyvin digitaalitaloudessa. Digitaalitaloudessa myös työn teko ja ihmisten toimintatavat muuttuvat niin, että ihmiset hoitavat asioitaan nykyistä enemmän verkkopalvelujen avulla.

Digitaalitalouden kasvun mahdollisuudet ovat valtavat, ja murros muuttaa yritysten toimintaa ja työn tekoa. Keskeisimmät talouden muutokset ovat todennäköisesti seuraavia:

- Yritykset toiminnallaan kasvattavat tuotteiden ja palveluiden arvoa. Tätä kutsutaan arvonluonniksi. Digitaalitaloudessa yhä suurempi osa arvonluonnista tulee olemaan aineetonta. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että tavaroiden sijaan yritykset myyvät asiantuntijapalveluita. Yrityksille ovat tärkeitä erilaiset suunnittelu-, huolto- ja markkinointitoiminnot. Näitä työtehtäviä on suhteessa enemmän, ja näitä toimintoja tarjoavat yritykset menestyvät digitaalitaloudessa.
- Internetin hyödyntäminen lisääntyy valtavasti. Yhä useammat palvelut tuotetaan ja ovat käytettävissä internetin välityksellä.
- Digitaalitaloudessa monia tehtäviä on helppo siirtää minne tahansa maailmassa.
- Rahoitusmarkkinat tarjoavat valtiolle ja yrityksille rahaa erilaisiin rahoitustarpeisiin.

Rahoitusmarkkinat määräävät ja ohjaavat merkittävästi yritysten toimintaa maailmanlaajuisessa taloudessa. Kasvulle ja riskinotolle on edellytyksenä se, että rahoitusmarkkinat toimivat hyvin.

- Kyky toimia nopeasti ja kyky ottaa riskejä ovat keskeisiä tekijöitä, jotka määräävät tulevaisuuden yritysten ja yhteiskunnan kilpailukykyä.
- Kilpailukykyisimmät yritykset toimivat vastuullisesti ja kestävästi. Tuotteet ja palvelut on tuotettu mahdollisimman tehokkaasti, niin energian kulutuksen kuin materiaalien käytönkin suhteen.
- Digitaalitalous edellyttää kaikilta hyviä perusvalmiuksia, erityisosaamista ja mahdollisuuksia kehittää omaa osaamista koko elämän ajan.

Digitaalitaloudella on sekä myönteisiä että kielteisiä vaikutuksia kansalaisten arkeen ja hyvinvointiin.

Työn tekeminen ja arkipäivän elämä muuttuvat. Emme vielä pysty edes ennustamaan kaikkia muutoksia, joita digitaalinen maailman tuo mukanaan. Varmaa on, että toimintatapamme tulevat muuttumaan.

Tulevaisuudessa pystymme entistä paremmin hyödyntämään uuden teknologian mahdollisuuksia. Se tulee monella tavalla helpottamaan elämäämme ja muuttamaan toimintatapojamme. Muutos on käynnissä, ja 1980-luvulla syntyneet, nyt 30-vuotiaat, ovat ensimmäinen sukupolvi, joka on elänyt koko elämänsä internetin ja kännykkäpuhelimien maailmassa.

Muutokseen liittyy myös ongelmia ja riskejä. Digitaalitalouden takia yhteiskunta haavoittuu helpommin. Se on myös riippuvaisempi tietokoneista ja tietoverkoista kuin ennen. Tietoturva ja tietosuojat ovat uusien haasteiden edessä.

Digitaalimaailmassa myös rikollisuus löytää uusia muotoja. Yrityksissä ja yhteiskunnassa on sovittava uusista säännöistä ja toimintamalleista. Tällaisessa tulevaisuudessa kilpailuetuna on turvallinen ja vakaa toimintaympäristö.

Tarvitaan luottamusta yhteiseen sopimiseen

Yhä useammista asioista tulisi sopia kansainvälisesti, mutta yhteinen, eri valtioiden välinen sopiminen on hidasta. Suomen on erityisen tärkeää tehdä aloitteita ja olla tiiviisti mukana EU:n yhteisessä päätöksenteossa. Näin voimme vaikuttaa meille tärkeisiin asioihin.

Suomessa on ollut perinteisesti vahva luottamus yhteiseen sopimiseen, mutta tämä luottamus ei välttämättä säily tulevaisuudessa. Monet tekijät johtavat yhteiskunnan monimuotoisuuden lisääntymiseen. Silloin yhteiskunnassa on entistä vaikeampi löytää yhteisymmärrystä, ja yhteiset suunnitelmat menettävät merkitystään. Tulevaisuuden päätöksenteossa tärkeintä on kyky toimia nopeasti. Onnistumiset pitää hyödyntää uudestaan ja virheet täytyy korjata.

Luottamuksen ja yhteisen sopimisen ilmapiirin säilyttäminen ja vahvistaminen tulevat vaatimaan enemmän yhteisiä ponnisteluja kuin ennen.

4 SUOMEN EDELLYTYKSET KESTÄVÄLLE KASVULLE

Maailmanlaajuiset ympäristöhaasteet ja digitaalitalous luovat paljon mahdollisuuksia kestäväälle kasvulle. Suomella on erittäin hyvät lähtökohdat luoda uutta kestäväää kasvua tulevaisuudessa. On tärkeää, että Suomi tarttuu näihin tilaisuuksiin.

Kestäväää kasvua ei synny itsestään. Maailmanlaajuisessa kilpailussa Suomi on nopeasti menettänyt asemia, mutta ei ole yksin tässä haastavassa tilanteessa. Monet maat ovat Suomen tavoin murroksessa ja kamppailevat samojen kestävään kasvun haasteiden kanssa. Muiden maiden kehitys vaikuttaa yhä enemmän myös meihin. Tulevaisuutemme on erityisesti kytkeytynyt EU:n kehitykseen. Maailmanlaajuiset ympäristöhaasteet ja digitaalitalouden murros luovat lukemattomia mahdollisuuksia kestäväälle kasvulle.

Olemme tähän mennessä pärjänneet hyvin kansainvälisissä kilpailukykyvertailuissa. Tämä johtuu paljon siitä, että Suomessa osataan kehittää ja soveltaa hyvin muualla luotua teknologiaa. Tämän edellytyksenä on ollut korkea osaamisen taso.

Tulevaisuudessa Suomella on heikkouksia. Elinkeinorakenteemme on kapea. Lisäksi tuotantomme painottuu teolliseen valmistukseen, joka on monien vaikeiden ja epävarmojen muutosten edessä. Parhaiten Suomessa tulevat pärjäämään korkeasti erikoistuneet teollisuuden alat, ja alat, joille Suomella on luontaiset lähtökohdat, kuten esimerkiksi metsät ja muut luonnonvaramme. Kotimarkkinamme säilyvät pieninä.

Voittajia ovat alat, jotka kykenevät nopeasti uudistumaan, kun maailmanlaajuiset markkinat muuttuvat.

Valtion täytyy tunnistaa näitä aloja ja pitää yllä sellaista toimintaympäristöä, joka tekee mahdolliseksi näiden alojen kasvun.

Haasteista huolimatta Suomella on hyvät lähtökohdat luoda uutta, kestäväää kasvua. Suomalainen hyvinvointiyhteiskunta ja sen palvelut sekä maamme hyvä luottamuksen ilmapiiri antavat uusiutumislle hyvät mahdollisuudet. Suomalaisten koulutuksen ja osaamisen taso on korkea. Tämä on yksi merkittävä kilpailuetu. Erityisesti täytyy huomioida suomalaisten tietotekniikkaosaaminen, jonka ylläpitäminen ja jatkuva kehittäminen on tärkeää.

Suomessa on perinteisesti ollut paljon esimerkiksi metsä- ja paperiteollisuutta. Näiden vahvojen ja maailmanlaajuisesti toimivien teollisuuden alojen uudistuminen on perusta uudelle kestäväälle kasvulle.

Suomi sijaitsee pohjoisessa. Siksi tiedämme paljon esimerkiksi asumisen ja elämisen ratkaisuista vaativissa oloissa. Tämä erikoisosaamisemme on meille erityinen mahdollisuus. Toiminta pohjoisella alueella on kasvamassa, ja suomalaiselle osaamiselle on kysyntää.

Suomella on edellytyksiä, jotka eivät häviä. Erityisesti uusiutuvat luonnonvarat ja niiden kestävä hyödyntäminen lisäävät myös tulevaisuudessa Suomen kilpailukykyä. Puhdas luonto on vahvuus, jota on kyettävä hyödyntämään nykyistä paremmin.

Suomen vahvuus on yhteiskunnan toimivuus, vakaus ja turvallisuus. Tätä tilannetta täytyy pitää yllä, ja se vaatii huomattavia panostuksia.

Houkuttelevat, toimivat ja henkisesti vireät kaupunkiympäristöt ovat tärkeitä hyvinvoinnille. Ne ovat myös tärkeitä kestäväen kasvun ja kehitystoiminnan kannalta.

Edellytykset pitää maaseutu elinvoimaisena paranevat, kun esimerkiksi internetin käytön osuus kasvaa osana työntekoa, opiskelua ja arkielämää.

Mahdollisuuksia kestäväälle kasvulle on valtavasti. Suomen täytyy toimia maailmanlaajuisilla markkinoilla. Kotimarkkinamme ovat pienet, ja hyvinvointimme on tulevaisuudessakin viennin ja tuonnin varassa. Arvonluonnin ja kasvun edellytys on se, että toimimme globaaleilla markkinoilla. Sekä EU:n kotimarkkinat että Venäjän markkinat ovat iso mahdollisuus Suomelle myös tulevaisuudessa.

Digitaalitaloudessa maailmanlaajuisilla markkinoilla toimiminen tulee saamaan myös uusia ulottuvuuksia, koska välimatkojen merkitys pienenee.

Valtion on tuettava yrityksiä niin, että ne voivat toimia maailmanlaajuisesti. Enää ei riitä se, että valtio vaikuttaa siihen, millainen toimintaympäristö yrityksillä on kotimaassa.

Suomi pystyy tarjoamaan tulevaisuudessa turvallisen ja houkuttelevan toimintaympäristön yrityksille ja ihmisille. Jotta tämä toteutuu, on huolehdittava niistä asioista, joita on kuvattu seuraavissa luvuissa.

Suomen on oltava hyvä paikka toimia kaikenlaisille yrityksille.

Tämä on kuvattu tarkemmin luvussa 5. Työn tekeminen ja tulevaisuuden taitojen oppiminen on edellytys kasvulle.

Näitä asioita on kuvattu luvussa 6. Menestys perustuu sivistykselle, yhteisöllisyydelle ja osallisuudelle.

Tätä kuvataan luvussa 7.

Myös julkisen sektorin on uudistuttava niin, että se voi vastata tulevaisuuden haasteisiin. Näitä uudistustarpeita on kuvattu luvussa 8.

Laatikko 4.1 **Vihreän kasvun mahdollisuudet Suomelle**

Vihreää kasvua on määritelty monin tavoin. Vihreällä kasvulla tarkoitetaan esimerkiksi sellaista energian tuotantoa, joka perustuu uusiutuviin energialähteisiin, kuten tuulivoimaan. Kaikkia luonnonvaroja ja muita voimavaroja käytetään tehokkaasti.

Suomi on asettanut kunnianhimoisia tavoitteita vihreälle kasvuille. Suomi on asettanut esimerkiksi tavoitteeksi luoda vähintään 40 000 uutta, puhtaan teknologian työpaikkaa. Vihreän kasvun kehittämiseen on myös panostettu merkittävästi.

Cleantech eli "puhdas teknologia" tarkoittaa tuotteita, palveluita ja teknologioita, jotka ehkäisevät tai vähentävät haitallisia ympäristövaikutuksia, joita syntyy tuotteiden valmistamisen ja kuluttamisen takia.

Cleantech-alan yrityksiin täytyy panostaa tulevaisuudessa enemmän kuin nykyään. Tulevaisuudessa Suomen omien luonnonvarojen kestävä hyödyntäminen on tärkeä perusta vihreälle kasvallemme.

Luonnonvarojemme lisäksi luonto on vahvuutemme. Suomessa on hiljaisuutta, väljyyttä ja puhtautta, jotka tulevat olemaan mahdollisuus esimerkiksi matkailussa. Lisäksi nämä asiat voivat lisätä merkittävästi kaupunkiemme kilpailukykyä. Luonnonsuojeluun sijoittaminen on sijoitus tulevaisuutta varten.

Tulevaisuudessa on yhä tärkeämpää varmistaa, että luonnonsuojelu ja luonnonvarojen kestävä hyödyntäminen kulkevat rinnakkain.

5 SUOMI ON KAIKENLAISILLE YRITYKSILLE HOUKUTTELEVA TOIMINTAYMPÄRISTÖ

Digitaalitaloudessa yhä suuremman osan yrityksistä on yhä helpompi siirtää toimintoja minne tahansa. Kilpailu kiihtyy sen suhteen, missä on paras sijoittumispaikka yrityksille. Suomesta voi tulla maailman houkuttelevin digitaalijan toimintaympäristö kaikenlaiselle vastuulliselle yritystoiminnalle.

Yhä useamman yksilön ja yrityksen on helppo toimia missä tahansa maailmassa. Tämä johtuu siitä, että tulevaisuudessa yhä suurempi osa työstä tehdään digitaalisesti. Näin työn teko ei riipu paikasta, jossa se tehdään. Suomen tulisi olla paikka, jonne kaikki haluavat töihin. Kasvun edellytykset luodaan hyvällä koulutuksella ja tutkimuksella. Lisäksi tarvitaan vakaata ja kannustavaa talouspolitiikkaa. Valtion täytyy jatkaa panostamista tutkimukseen. Yliopistoilla, ammattikorkeakouluilla ja tutkimuslaitoksilla on tässä tärkeä tehtävä.

Kehitystyön merkitys yritystoiminnan perustana ei vähene. Tulevaisuudessa yritystoiminta perustuu edelleen siihen, että yritykset kehittävät uusia ideoita ja teknologioita sekä uudistuvat jatkuvasti.

Kehitystoimintaan panostavat yksilöt ja yritykset pärjäävät digitaalitaloudessa. On tärkeää, että työyhteisöt tukevat henkilöiden ja ryhmien yritteliästä riskien ottamista. Yrittäjien riskinoton pitäisi olla helpompaa kuin nyt. Edellytys tälle on, että yritysrahoitusta kehitetään erityisesti pienille ja keskisuurille yrityksille.

Myös kansainvälisyyttämme täytyy vahvistaa monin tavoin.

Suomen on oltava houkutteleva toimintaympäristö esimerkiksi yrityksille, joiden toiminta perustuu tulevaisuudessa yhä enemmän digitaalisiin toimintaympäristöihin. Suomen täytyy olla digitaalisen ajan esimerkkimaa, jossa korostuvat digitaalisen toiminnan luotettavuus, turvallisuus ja toimintavarmuus.

Tämän lisäksi rakennetulla ympäristöllä eli esimerkiksi kaupunkien suunnittelulla ja liikenneyhteyksillä on suuri merkitys, kun yrityksiä ja ihmisiä houkutellaan Suomeen. Houkuttelevuus tarkoittaa yhdyskuntia, jotka ovat miellyttäviä, turvallisia ja toimivat arkielämässä tehokkaasti. Lisäksi se tarkoittaa vireää ja innostunutta ilmapiiriä. Kaupungit voivat olla kehitystoiminnassa mukana paljon enemmän kuin nykyään. Kehittäminen voi näkyä esimerkiksi uusina kokeiluina sekä julkisen ja yksityissektorin yhteistyönä.

Myös julkisen sektorin täytyy parantaa tuottavuutta ja laatua omassa toiminnassaan. Sen on hyödynnettävä kaikkia mahdollisuuksia, joita digitaalitalous tarjoaa. Tähän tilaisuuteen Suomessa on tartuttava määrätietoisesti.

Suomen tulee olla innostava ja turvallinen toimintaympäristö kaikenlaisille yrityksille. Erityisesti täytyy panostaa siihen, että alkavat yritykset voivat toimia innostuneessa ilmapiirissä. Suomessa tulisi olla helppoa käynnistää ja kasvattaa yrityksiä.

Yhteiskunnan ja yrityskulttuurin tulisi kannustaa kunnianhimoisuuteen ja luoda ilmapiiri, jossa myös epäonnistuminen hyväksytään. Lisäksi täytyy tarjota turvaa yksilöille epäonnistumisen varalle. Ihmisten tulee olla helppoa ja joustavaa siirtyä yrittäjäksi muusta työstä ja toisinpäin koko elämän ajan.

Täytyy myös muistaa, että kaikki eivät halua tai heillä ei ole kykyä olla yrittäjiä. Tämä tarkoittaa, että ihmisillä täytyy olla myös muita vaihtoehtoja tehdä työtä ja osallistua yhteiskunnan toimintaan.

Kasvuyrityksiä on Suomessa liian vähän. Erittäin tärkeitä ovat keskisuuret yritykset, joilla on hyvät edellytykset kansainväliseen kasvuun.

Pienet yritykset ovat tärkeitä työllistäjiä. Yritystoiminnan muodot tulevat tulevaisuudessa monipuolistumaan. Kasvua mahdollistavat esimerkiksi pienten yritysten yhteistyö ja yhteiset verkostot. Verkostojen merkitys pienille yrityksille kasvaa tulevaisuudessa. Tämä täytyy ottaa huomioon myös julkisessa tuessa, jota näille yrityksille tarjotaan.

Isot yritykset ovat olleet Suomen kansantalouden tukijalka. Näiden yritysten toiminta uudistuu jatkuvasti. Ne reagoivat koko maailman markkinatilanteen muutoksiin. Näiden yritysten on kaikkein helpointa tulevaisuudessa pilkkoa ja siirtää toimintojaan minne tahansa maailmassa. Tämän takia on tärkeää, että tarjoamme Suomessa isoille yrityksille korkeaa osaamista ja riittävästi koulutettua työvoimaa.

Suomessa kotimaan myynti eli kotimarkkinat ovat pienet. Tämän takia Suomen täytyy tarjota isoille yrityksille jotakin muuta mielenkiintoista kuin laajaa asiakaskuntaa. Kotimarkkinat voivat esimerkiksi olla toimivia kokeiluille, joiden merkitys tulevaisuuden kehitystoiminnassa kasvaa.

Tulevaisuudessa menestyvät yritykset, jotka kantavat vastuunsa. Hyvä yritys huolehtii esimerkiksi siitä, että se kantaa vastuunsa maailmanlaajuisesti koko toimintansa osalta.

6 TYÖN, OPPIMISEN JA YRITTÄMISEN UUSI LIITTO

Suomella on kaikki edellytykset luoda tulevaisuudessa lisää työpaikkoja. Työvoiman tarjontaa tulee lisätä, ei vain työurien alusta ja lopusta, vaan erityisesti myös työurien keskeltä. Tämä edellyttää nykyistä enemmän joustoa työelämässä.

Työn tekemisen ja yritteliäisyyden tulisi olla aina kannattavaa sekä yhteiskunnalle että yksilöille. Työhyvinvointi ja työssä jaksaminen ovat erittäin tärkeitä asioita, jotta emme menetä ketään työelämästä ja jotta kaikkien panos on käytössä yhteiseksi hyväksi.

Työelämä tulee muuttumaan monin tavoin. Teollisen tuotannon työtehtävät muuttuvat. Korkeaa osaamista vaativaa työtä syntyy lisää. Toisaalta yhä useampia työtehtäviä voidaan korvata automaatiolla. Asiantuntijapalvelujakin voidaan toteuttaa tietokoneilla.

Yhä suurempi osa ihmisistä tekee töitä maailmanlaajuisissa ympäristöissä. Maailmanlaajuinen ympäristö tarkoittaa työtehtävien ja työyhteisön monikulttuurisuutta ja kansainvälisyyttä. Vaatimukset kansainvälisyydelle kasvavat. Työ voidaan tehdä kotimaassa, mutta työtovereita on myös monessa eri maassa. Jäljelle jää kuitenkin paljon työtä, joka edelleen tarvitsee ihmisiä ja joka tehdään paikallisesti.

Digitaalitalouden myötä syntyy uusia ammatteja ja osa nykyisistä ammattiteistä häviää tai muuttuu. Ihmisten ja työyhteisöjen täytyy olla valmiita nopeaan muutokseen. Tässä muutoksessa myös työhyvinvoinnista täytyy pitää huolta. Tulevaisuuden työ vaatii uudenlaista

johtamista ja yhteistyötaitoja. Johtamisen täytyy uudistua ja sen täytyy vastata niihin vaatimuksiin, joita tulevaisuuden työllä ja työntekijöillä on. Myös jokaisen työntekijän vapaus oman työn suunnittelusta ja tekemisestä kasvaa. Samalla kuitenkin vastuu tuloksista lisääntyy.

Suomi on osa Euroopan unionia. Tämä on tulevaisuutemme vahvuus. Suomi tarvitsee maahanmuuttajien työpanosta, uusia kehittämisideoita sekä kansainvälistä yhteistyötä ja verkostoja. Maahanmuutto tukee monimuotoisen ja moniarvoisen yhteiskunnan kehittymistä. Maahanmuuton lisäksi täytyy kannustaa myös suomalaisia siihen, että he liikkuvat kansainvälisesti.

Tulevaisuudessa ihmiset pysyvät pidempään työkykyisinä. On tärkeää, että hyödynnämme sellaisten ihmisten osaamista, joilla on pitkä työkokemus. Hyvä terveys ja toimintakyky ovat edellytyksiä sille, että ikääntyneet ihmiset osallistuvat työhön ja säilyvät aktiivisina kansalaisina. Tämän takia Suomessa kannattaa panostaa kansalaisten hyvään toimintakykyyn ja terveysongelmien ennaltaehkäisyyn.

Sukupolvien välinen vuorovaikutus on tärkeää, jotta yhteisöt voivat hyvin Suomessa. Tulemme tarvitsemaan kaikkien panosta.

Tällä hetkellä monissa Euroopan maissa on kasvava joukko nuoria, joilla ei ole työtä. Tulevaisuuden menestymiselle olisi iso uhka, jos he jäävät pysyvästi ilman työtä Suomessa täytyy pystyä kaikin keinoin välttämään se, että osa nuorista syrjäytyy opintojen ja työelämän ulkopuolelle.

Nuorisotakuu on tärkeä aloite, joka tulee saada toimivaksi. Nuorisotakuu tarjoaa kaikille alle 25-vuotiaille sekä alle 30-vuotiaille vastavalmistuneille koulutus-, työkokeilu-, työpaja- tai työpaikan kolmen kuukauden sisällä siitä, kun he ovat ilmoittautuneet työttömiksi. Nuorisotakuuseen kuuluu myös koulutustakuu, joka takaa jokaiselle juuri peruskoulunsa päättäneelle koulutuspaikan.

Nuorisotakuu ei toimenpiteenä yksin riitä. Tarvitaan myös toimenpiteitä, jotka ehkäisevät ennalta ongelmia. Lisäksi mahdollisiin ongelmiin täytyy puuttua aikaisessa vaiheessa ja kattavasti.

Työnteon ja oppimisen tulee vuorotella nykyistä joustavammin koko elämän ajan. On tärkeää, että Suomessa kehitetään ja otetaan laajasti käyttöön ratkaisuja, jotka tukevat tällaista joustoa. Joustoa ovat esimerkiksi vaihteelliset siirtymiset työelämään ja työelämästä pois, työn osa-aikaisuus ja osatyökykyisyys sekä työn, opiskelun ja yrittämisen yhdistäminen.

Sosiaaliturva on rakennettava siten, että on parempi ansaita edes osa tuloista työnteolla kuin olla kokonaan sosiaaliturvan varassa.

Perhe ja työelämä täytyy pystyä yhdistämään nykyistä joustavammin.

Jouston kasvattaminen vaatii julkisen sektorin päätöksiä. Ennen kaikkea jousto vaatii uusia yhteisiä pelisääntöjä ja uutta asennetta työelämään. Näitä on luotava kaikkien yhteistyönä.

Suomeen tulisi luoda rohkea yrittäjyyskulttuuri, joka kannustaa yrittämiseen ja vastuunottoon. On myös otettava huomioon, että kaikki eivät voi olla yrittäjiä ja suuri osa yrityksistä ei tavoittele kasvua. On kuitenkin pidettävä huolta, että johdolla on riittävä osaamista kasvuun niissä yrityksissä, joilla on edellytyksiä kasvaa.

Tulevaisuudessa tarvittavat taidot eroavat menneisyyden vaatimuksista. Aiempaa tärkeämpiä taitoja ovat kokonaisuuksien näkeminen, taito toteuttaa suunnitelmia, luova ongelmanratkaisu sekä yhteistyö- ja kommunikaatiotaidot. On oltava valmius ottaa jatkuvasti käyttöön uusia ajattelun ja kommunikaatio-välineitä. Jokaisen on opittava oppimaan ja innostuttava oppimisesta.

Tällä hetkellä yksi huolestuttava kehityssuunta on kouluviihtyvyyden lasku. Myös koulutusjärjestelmän täytyy uudistua ja mukautua muutoksiin, jotta se tarjoaa edellytykset oppilaille oppia tulevaisuuden taitoja ja kykyjä.

Laatikko 6.1 **Koulutuksen ja osaamisen tulevaisuuden haasteita**

Korkealaatuinen koulutusjärjestelmä on keskeinen osa suomalaisuutta ja Suomen myönteistä kuvaa ulkomailla. Suomalaisnuorten osaaminen on kansainvälisissä tutkimuksissa ollut maailman huippuluokkaa.

Myös suomalaisten aikuisten lukutaito, numerotaito sekä tietotekniikkaa soveltava ongelmanratkaisutaito ovat kansainvälisessä vertailussa erinomaisia. Kansainvälisessä aikuistutkimuksessa vuonna 2013 Suomi oli toiseksi paras maa, kun eri maita verrattiin keskenään.

Uusimmat tutkimukset ovat tuoneet esiin myös huolenaiheita. Oppimistulosten hyvä kehitys on kääntynyt 2000-luvun alkupuolella laskevaan suuntaan. Ikäryhmien väliset erot ovat suuria. Suomessa erityisesti 20–39-vuotiaiden taidot ovat erinomaiset. Sitä vanhemmissa ikäryhmissä taitojen hallinta heikkenee tasaisesti, ja sitä nuoremmat ovat myös taidoiltaan hieman heikompia.

Monet tutkimukset ja vertailut osoittavat myös, että emme ole kärkimaita, kun hyödynnetään tietotekniikkaa opetuksen ja oppimisen tukena. Lisäksi kun katsotaan digitaalisten palveluiden hyödyntämistä eri puolilla Suomea, erot kuntien välillä sekä oppilaitosten väliset erot ovat lisääntyneet.

Vanhempien koulutus, taloudellinen asema ja perheen hyvinvointi vaikuttavat voimakkaasti lapsen koulumenestykseen. Alueiden korkea työttömyysaste, keskimääräistä alhaisempi koulutustaso ja suuri vieraskielisten asukkaiden määrä selittävät suurimman osan koulujen välisistä eroista oppimistuloksissa. Siksi on kiinnitettävä huomiota kouluoloihin niillä koulunkäyntialueilla, joilla nämä tekijät ovat voimassa.

Suomessa tulee vähentää koulutuksellista eriarvoisuutta. Näin jokaiselle lapselle ja nuorelle voidaan taata oikeudenmukaiset ja tasa-arvoiset lähtökohdat oppimiseen ja hyvään koulutukseen.

7 MENESTYKSEN JA HYVINVOINNIN PERUSTANA ON SIVISTYS, YHTEISÖLLISYYS JA OSALLISUUS

Kestävän kasvun ja kansalaisten hyvinvoinnin perustana on sivistys, yhteisöllisyys ja osallisuus. Yhteisöllisyyden edellytyksenä on, että eriarvoistuminen ei enää kasva. Yhteisöllisyys myös takaa, että välitämme toisistamme ja luotamme toisiimme. Sivistys auttaa arvostamaan ja ymmärtämään erilaisuutta.

Yhteisöllisyyden ja sivistyksen perustat muuttuvat tulevina vuosina. Yhteiskunnan monimuotoisuus ja moniarvoisuus lisääntyvät. Muutoksessa on paljon hyvää. Internetin ja tietoverkon käyttö on osa jokaisen ihmisen arkea. Ihmisillä on enemmän mahdollisuuksia osallistua ja osallistumisen kustannukset ovat pienet.

Internetissä ja tietoverkoissa toimiminen ei korvaa aitoja ihmissuhteita. Vaarana on esimerkiksi yksinäisyyden lisääntyminen.

Valtion rooli digitaalitaloudessa tulee muuttumaan. Suuri osa kansalaisista voi esimerkiksi hoitaa tulevaisuudessa monia asioitaan käyttämällä kansainvälisiä palveluita. Näin toimitaan yli valtioiden rajojen ja ohi julkisen sektorin palvelujen. Euroopan unionissa yhä useampia palveluita ja tuotteita on mahdollista hankkia mistä maasta tahansa.

Digitaalitaloudessa nykyistä useammat kansalaiset haluavat ja pystyvät ottamaan suuremman vastuun omien asioidensa hoitamisesta.

He pystyvät myös hyödyntämään käytössä olevaa tietoa entistä paremmin. Yhteisöllisyyttä ja osallisuutta rakennetaan yhä enemmän digitaalisten palvelujen avulla. Julkisen sektorin tulee tehdä tämä mahdolliseksi. Digitaalitalous mahdollistaa myös julkisen sektorin tuottavuuden kasvun ja sen, että voimavarat kohdennetaan paremmin.

Suomalaisen yhteiskunnan vahvuutena on, että ihmisistä pidetään huolta. Kansalaiset ovat pysyvästi hyvin huolissaan eriarvoisuudesta ja syrjäytymisestä. Köyhyys, huono-osaisuus ja yksinäisyys ovat asioita, joita täytyy ehkäistä. Näin ihmisten toimintakyky ja elämänhallinta paranee. Jokaisella tulee olla mahdollisuus osallistua täysimääräisesti yhteiskuntaan ja työelämään. Terveyserot ovat kasvussa, ja terveysongelmat keskittyvät erityisesti väestöön, joka on eri tavoin huono-osaista. Terveelliset elintavat ja terveyden ylläpito ovat olennaisia hyvinvoinnin edellytyksiä.

Eriytynyt tulevaisuuden huoli on, että ihmiset liikkuvat liian vähän. Tämä heikentää työelämän tuottavuutta ja kilpailukykyä. Sillä on myös yhteys syrjäytymiseen sekä terveys- ja hyvinvointieroihin väestöryhmien välillä. Liikunnan edistäminen täytyy olla tulevaisuudessa osa yhteiskunnallista terveys- ja hyvinvointipolitiikkaa.

Ihmisarvoinen elämä täytyy turvata kaikissa olosuhteissa. Erityisenä huolena on nuorten syrjäytyminen sekä lasten ja lapsiperheiden eriarvoistuminen. Arvioiden mukaan noin 30 000 nuorta on kokonaan työelämän tai opiskelujen ulkopuolella. Syrjäytyminen yhteiskunnasta jo nuorena on inhimillinen onnettomuus. On huomattu, että hyvin pienellä varhaisella tuella voidaan estää isojen ongelmien syntyminen. Yhteiskunnan tehtävä on tukea kaikkien lasten ja perheiden kehitystä. Kun väestö ikääntyy, meidän on yhdessä pidettävä entistä paremmin huolta jokaisesta lapsesta ja nuoresta. Tarvitsemme tulevaisuuden tekijöitä.

Hyvinvointi- ja terveyserojen pienentäminen ja syrjäytymisen ehkäiseminen eivät onnistu vain sosiaali- ja terveydenhuollon toimenpiteillä. Eri alojen täytyy tehdä tiivistä yhteistyötä, että varhainen tuki ja ennalta ehkäisevä työ onnistuvat. Riittävät ja laadukkaat peruspalvelut ovat tärkeitä. Lisäksi täytyy muistaa ottaa koko perhe huomioon, kun lasten ja nuorten ongelmia ehkäistään.

Nykynuorten täytyy tehdä suuria, elämänsä liittyviä päätöksiä entistä nuorempina. On tärkeää antaa nuorille kaikki mahdollinen tuki, silloin kun elämän tärkeät päätökset ovat ajankohtaisia koulussa, uravalinnassa, opiskelussa ja työelämään siirtymisessä.

Kestävän kasvun edistämisen kannalta on olennaista, että yhteiskunnan kansainvälisyys, moniarvoisuus ja monimuotoisuus lisääntyvät.

Erilaisuuden hyväksyminen ja jokaisen arvostaminen auttavat vahvistamaan yhteiskunnan yhtenäisyyttä. Arvostuksen ja keskinäisen kunnioituksen lähtökohta on korkea sivistys, jonka perusteita luodaan jo varhaiskasvatuksessa.

Luottamusta yhdessä tekemiseen voimme edelleen vahvistaa. Suomessa on ollut vahva ihmisten välinen luottamus. Yhteiskunnallisen luottamuksen säilyttäminen on myös tulevaisuudessa tärkeää.

Kansalaisten oma vastuu itsestään tulee kasvamaan. Ihmisille on annettava mahdollisuuksia vaikuttaa ja ottaa omalle vastuulleen osa tehtävistä, joita valtio ja kunnat nyt hoitavat.

Vaikuttamismahdollisuuksia on tulevaisuudessa enemmän ja kansalaisyhteiskunta toimii laajasti myös internetissä ja tietoverkoissa. Myös erilaiset lähidemokratian muodot ja paikallisvaikuttaminen lisääntyvät. Kolmannen sektorin eli vapaaehtoistyön ja eri järjestöjen palvelujen merkitys tulee yleisesti kasvamaan.

Avoimuus, läpinäkyvyys, vuorovaikutus ja kaikkien mahdollisuus osallistua ovat olennaisia tekijöitä, kun määrittelemme tulevaisuuden vaikutuskanavia.

Yhteisöllisyys ja luonnon kunnioitus sekä muut kestävät arvot ovat tärkeitä asioita tulevaisuuden menestyksen kannalta. Näitä arvoja rakennamme nyt lastemme kanssa.

Laatikko 7.1 **Toimenpiteitä, joilla voidaan ehkäistä lasten ja nuorten syrjäytymistä**

On hyvin vähän tutkimustietoa siitä, mitkä toimenpiteet ja palvelut ehkäisevät lasten ja nuorten syrjäytymistä tehokkaimmin.

Tätä tutkimustietoa tulisi lisätä järjestelmällisesti.

Tuoreessa selvityksessä todetaan, että 1990-luvulla monissa kunnissa säästettiin lasten, nuorten ja perheiden palveluissa.

Selvityksen mukaan leikkaukset ovat sittemmin näkyneet niin, että korjaavia palveluita on tarvittu enemmän.

Painopiste täytyy siirtää korjaavasta työstä ennaltaehkäisevään työhön.

Tämä edellyttää säännösten kehittämistä sekä sitä, että henkilökuntaa on riittävästi perheiden palveluissa.

Panostukset lasten ja perheiden peruspalveluihin tuovat pidemmällä aikavälillä säästöjä, kun tarve lastensuojeluun ja korjaaviin erityispalveluihin vähenee.

Selvityksessä todetaan, että peruskoulun oppilashuolto ja oppilaanohjaus ovat tärkeitä. Onnistunut ohjaus auttaa nuorta valitsemaan sellaisen ammatin, joka perustuu nuoren omiin kykyihin ja kiinnostukseen. Näin se myös vähentää opintojen keskeytyksiä.

Nuorisotakuu ja koulutustakuu ovat keskeisiä keinoja, jotka tukevat nuorten elämää. Täytyy kuitenkin huomioida, että näiden takuiden toteutumisessa on edelleen puutteita varsinkin heikoimmassa asemassa olevien nuorten kohdalla.

Tämän takia esimerkiksi oppisopimuskoulutusta ja työpajoja tulisi kehittää lisää.

Laatikko 7.2 **Henkisen kulttuurin vahvistaminen**
(Lähde: Castells ja Himanen, 2013)

Henkinen kulttuuri on kestävän taloudellisen kasvun perusta. Henkisen kulttuurin rakentamisessa onnistuneesti ovat tärkeitä seuraavat kolme tekijää.

(1) Luovuuden kulttuuri

Tässä kohtaa voi käyttää myös nimitystä luovan yrittäjyyden kulttuuri. Sana yrittäjyys tulee ymmärtää laajasti nimenä omien mahdollisuuksien toteuttamiselle.

Nykyinen kulttuurinen taso ei kannusta yrittämiseen vaan pikemminkin ehkäisee sitä. Tämä liittyy kahteen tekijään. Ensinnäkin yrittämisessä epäonnistuminen nähdään yhä henkilökohtaisena epäonnistumisena. Tämä on täysin vastakkainen näkemys esimerkiksi amerikkalaiselle kulttuurille, jossa epäonnistumiset nähdään jopa ansioina: epäonnistumiset osoittavat, että olet yrittänyt etkä ole luovuttanut.

Toiseksi tämä liittyy ajatukseen, jonka mukaan kukaan ei saisi menestyä enempää kuin toiset. Voimme sanoa, että vaarana on "kateuden kulttuuri". On väitetty, että Suomessa epäonnistuminen on sallitumpaa kuin onnistuminen! Mikäli tämä henkinen tila jatkuu, se tulee olemaan merkittävä este koko Suomen tavoitteelle uudistaa luovasti taloutensa sekä hyvinvointinsa. Samoin se estää kestävän kasvun mallin toteutumisen.

(2) Avoimuuden kulttuuri

Toinen tärkeä kulttuurinen tekijä on avoimuuden kulttuuri.

Erityinen vahvuus Suomelle olisi, jos kaikki maassa asuvat ihmiset nähtäisiin yhtä lailla "suomalaisina" riippumatta siitä, ovatko he syntyneet alun perin jossakin muualla.

(3) Luottamuksen kulttuuri

Kolmas kulttuurisesti keskeinen tekijä on luottamuksen kulttuuri. Luottamuksen kulttuuri on Suomen suurimpia vahvuuksia. Sen avulla on saatu sovittua vaikeitakin eri osapuolien yhteiskuntasopimuksia

Voittaako Suomessa luovuuden, avoimuuden ja luottamuksen kulttuuri? Vai käykö päinvastoin, että ne eivät toteudukaan?

Laatikko 7.3

**Kansainvälinen tutkimushanke:
Suomen mallin mahdollisuus on muodostaa
inhimillisen kehityksen ”hyvän kehä”**

(Lähde: Castells & Himanen, 2013)

Suomella on mahdollisuus muodostaa vahvuudekseen kehitysmalli, joka tuottaa osaavia ja hyvinvoivia ihmisiä. Nämä ihmiset jatkavat talouden menestystä. Tätä mallia voidaan kutsua ”hyvän kehäksi”.

Tällaisessa kehitysmallissa inhimillinen kehitys ja informaatioteknologian hyödyntäminen yhdistyvät uuteen johtamis- ja työkuulttuuriin. Tämä mahdollistaa sen, että hyvinvointia voidaan rahoittaa myös tulevaisuudessa.

Suomen ”hyvän kehän” mallin toteutuminen edellyttää, että ihmiset hyväksyvät ja luottavat malliin sekä tahtovat elää sen mukaisesti. Monet maat ovat epäonnistuneet tällaisen mallin luomisessa. Epäonnistumiset ovat johtuneet esimerkiksi heikosta luottamuksesta ja siitä, että ihmiset eivät koe järjestelmän toimintaa oikeutettuna tai hyväksyttävänä. Suomessa on hyvä luottamuksen kulttuuri eli kansalaiset luottavat toisiinsa. Siksi voimme onnistua ”hyvän kehän” mallin toteuttamisessa.

8 JULKINEN SEKTORI KESTÄVÄN KASVUN TUKENA

Julkisella sektorilla eli valtion keskushallinnolla, aluehallinnolla ja kunnilla on merkittävä tehtävä kestäväen kasvun toteuttajana. Sen täytyy myös olla ajatusten ja aloitteen tekijä ja hyvien toimintamallien kokeilija.

Avoimuutta ja intoa kokeilla yhdessä uutta täytyy vahvistaa. Laadukkaat, kattavat hyvinvointipalvelut ja hyvä hallinto tukevat yhdessä kestävää kasvua ja yhteiskunnan yhtenäisyyttä. Palvelujen, politiikan ja hallinnon toteuttaminen kaipaavat jatkuvaa kehittämistä. Tämän saavuttamiseksi täytyy hyödyntää paremmin tietoja. Lisäksi on tärkeää, että päätöksen pannaan toimeen jämäkästi ja niiden vaikutuksia arvioidaan huolellisesti.

Valtion tulee sijoittaa yhteiseen digitaaliseen toimintaympäristöön. Suomalaisten osaamista täytyy kehittää ja tuottavuutta parantaa tietotekniikan avulla.

Yhteistyön kansallisen ja paikallisen tason, eli valtion ja kuntien, välillä täytyy olla tiivistä. Kunnat voivat ottaa käyttöön ja kokeilla uusia ratkaisuja, mutta tähän tarvitaan kansallista tukea. Julkisen sektorin omilla työpaikoilla tarvitaan työkuultuurin, yhteisten pelisääntöjen ja johtamisen uudistamista.

Tulevaisuuden digitaalitaloudessa on uusia edellytyksiä tuottaa, jakaa ja hyödyntää tietoa. Julkisen sektorin täytyy jakaa ja hyödyntää tietoa avoimesti. Avoimuus lisää myös kansalaisten ja yritysten mahdollisuuksia osallistua ja olla mukana kehittämistoiminnassa.

Suomella on mahdollisuus olla maailmalla tunnettu siitä, että täällä on rakennettu menestyvää liiketoimintaa palveluilla, jotka pohjautuvat avoimeen tietoon ja yhteisöllisyyteen. Suomalainen luottamusyhteiskunta ja sen hyödyntäminen ovat perusta, jolle tämä menestys voidaan luoda.

Kestäväen kasvun toteutuminen vaatii kokeilevaa toimintaa, joka on avointa uusille ideoille. Suunnittelusta on nopeasti siirryttävä tekemiseen. Julkinen sektori ei kokeile yksin, vaan tekemisen tulee perustua julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin yhteistyöhön. Myös yksittäisille kansalaisille täytyy antaa mahdollisuuksia olla mukana kokeiluissa. Hyviä ratkaisuja täytyy pystyä laajasti toteuttamaan. Epäonnistuneista kokeiluista on luovuttava nopeasti. Kokeiluilla ei saa vaarantaa kansalaisten oikeusturvaa ja perusoikeuksia eikä yhteiskunnan vakautta.

Kokeilemisesta on hyötyä myös yrityksille. Yritykset luovat uusia ideoita tulevaisuudessa enemmän verkostoissa yhdessä käyttäjien kanssa ja yhteistyössä julkisen sektorin kanssa. Yritysten yhteistyö julkisen sektorin kanssa auttaa niitä myös kantamaan yhteiskunnallista vastuuta.

Kansalaisyhteiskunta on tulevaisuudessa yhä tärkeämpi yhteistyökumppani. Kansalaisyhteiskunnan toiminta muuttuu nopeasti digitaalitaloudessa. Julkisen sektorin on pysyttävä mukana tässä muutoksessa ja hyödynnettävä sitä.

Tarvitaan uudenlaista vuoropuhelua ja yhdessä tekemistä erilaisten toimijoiden kesken. Kunnat ovat tulevaisuudessakin keskeinen kansalaisten hyvinvointipalvelujen järjestäjä ja demokratian yksikkö. Julkisen sektorin, järjestöjen ja yksityisen sektorin täytyy sopia yhdessä vastuista ja tehtävistä. Muutoksista huolimatta kansalaisten täytyy saada tarvittavat hyvinvointipalvelut.

On hyväksyttävä, että kaikki kokeilut eivät toimi. Tulevaisuudessa vaaditaan hyvää epävarmuuden sietokykyä, kokemuksesta oppimista ja kokemusten vaihtamista esimerkiksi kuntien välillä. Tarvitaan myös poliittisten päätösten jäämäkkää toimeenpanoa. Tämä kaikki edellyttää, että julkisen sektorin hallinto uudistuu ja toimintatavat kehittyvät.

Kaikessa päätöksenteossa täytyy olla lähtökohtana kestävä kehityksenperiaatteet.

Tulevaisuutta koskevien valintojen pohjaksi tarvitaan monipuolista tietoa siitä, miten toimintaympäristöt kehittyvät.

Ennakointityö on jatkuvassa muutoksessa, ja toiminta on pirstoutunutta. Nykytilanteen ongelmia ovat päällekkäinen työ, tiedon huono saatavuus ja sen huono käytettävyys. Tulevaisuudessa tarvitaan paremmin tietoa isoista, maailmanlaajuisista kehityssuunnista ja niiden vaikutuksista Eurooppaan ja Suomeen. Tarvitaan sekä asiantuntijatietao että kansalaisten arvioita ja avointa keskustelua tulevaisuudesta.

On otettava käyttöön toimintamalli, jossa avoimessa verkostossa organisoidaan, arvioidaan ja välitetään maailmalla ja meillä tuotettua ennakointitietoa niin, että sitä voidaan hyödyntää päätöksenteossa. Hyvä ennakointityö, jossa toimitetaan ja jaetaan yhteistä tietoa, on Suomelle kilpailuetu.

9 YHTEENVETO VALTIONEUVOSTON TAVOITTEISTA JA TOIMINTALINJAUKSISTA

Kestävällä kasvulla hyvinvointia

Valtioneuvoston tavoite: Suomessa on vuonna 2030 jokaisen kansalaisen hyvä elää, ja elämä on merkityksellistä ja arvokasta. Suomalainen osaaminen ja taloudellinen kasvu ovat luoneet perustan hyvinvoinnille. Suomi on onnistunut rakentamaan kestävää kasvua, joka ottaa huomioon ympäristön ja ihmisten hyvinvoinnin. Suomi kantaa vastuunsa myös maailmanlaajuisesti. Vastuuta kantavat koko yhteiskunta, yhteisöt ja yksilöt.

Jotta tavoite voi toteutua, yksityisellä sektorilla täytyy olla enemmän työpaikkoja. Lisäksi työllisyysasteen tulee olla korkea ja tuottavuuden täytyy parantua kaikilla yhteiskunnan sektoreilla. Näin voimme turvata kasvun.

Suomi tarvitsee yrityksiä, jotka tavoittelevat kestävää kasvua ja jotka kykenevät tarttumaan uusiin mahdollisuuksiin nopeasti. Valtion täytyy varmistaa, että tällaisilla yrityksillä on sopiva ympäristö toimia, jotta niiden toiminta on turvattu. Julkisen talouden tulee olla terveellä pohjalla.

Taloudellinen kasvu ei toteudu ilman, että koko yhteiskuntamme uudistuu. Tulevaisuuden mahdollisuuksista täytyy keskustella laajasti ja avoimesti. kestävän kehityksen periaatteet on otettava huomioon niin keskustelussa kuin päätöksenteossa kaikilla tasoilla.

Suomi on kaikenlaisille yrityksille houkutteleva toimintaympäristö

Tavoite vuonna 2030:

**Suomi on innostava,
houkutteleva ja
vakaa toimintaympäristö kaikille
yrityksille ja osaajille.
Elinkeino- ja yritys rakenne
on monipuolistunut
ja Suomi kestää sen ansiosta
paremmin nopeita talouden muutoksia.
Suomessa on helppoa toimia
erityisesti niiden yritysten,
jotka haluavat ja kykenevät
uudistumaan sekä kasvamaan
maailmalaajuisesti.**

Suomessa tarvitaan enemmän
erilaisia yrityksiä,
joista suuri osa voi kasvaa.
Keskisuurten yritysten kasvun edellytyksiin
täytyy kiinnittää huomiota.
Suomen tulee vähentää sellaista säätelyä,
joka turhaan estää yritystoimintaa

Digitaalitalouden takia monet yritykset
ja organisaatiot toimivat uudella tavalla.
Jotta Suomi olisi tulevaisuudessa maailman
paras paikka vastuullisille yrityksille,
tarvitaan yhteiskunnan panostuksia
digitaaliseen ja rakennettuun
toimintaympäristöön
sekä turvallisuuteen ja vakauteen.
Tarvitsemme hyvät kulkuyhteydet
Eurooppaan ja muualle maailmaan.
Kaupunkien tulee olla
kansainvälisesti houkuttelevia.
Suomen mainetta maailmalla täytyy
edelleen vahvistaa.

Työn, oppimisen ja yrittämisen uusi liitto

Tavoite vuonna 2030:

**Työ luo edellytykset
hyvinvoinnille
ja kestäväälle kasvulle.**

**Jokaiselle on taattu mielekästä
tekemistä. Tämä tarkoittaa,
että työssä ja oppimisessa
täytyy olla joustavampia ratkaisuja
kuin nykyään. Rohkea ja kokeileva
yrittäjäkulttuuri on kasvun edellytys.**

Ihmisten tulee olla valmiita
hankkimaan lisää koulutusta
elämänsä kaikissa vaiheissa.
Työn ja oppimisen jaksojen tulee
vuorotella paljon nykyistä joustavammin
ja tehokkaammin läpi koko elämän.
Yhteiskunnan on luotava
hyvät edellytykset sille,
että jokainen pääsee mukaan antamaan
panoksensa yhteiskunnan kehittämiseen
omien kykyjensä mukaan.

Monipuolistuvat yritystoiminnan
ja yrittäjyyden muodot
vaativat uutta ajattelua
ja yhteistä pelisääntöjen sopimista.
Työelämän käytäntöjen täytyy uudistua
digitaalitalouden työelämän muutoksien
ja työelämän lisääntyvän
monimuotoisuuden takia.
Esimerkiksi erityisesti johtamista
täytyy kehittää. Julkisen sektorin
täytyy olla tässä esimerkki muille toimijoille.

Yhteiskunnan kansainvälisyyttä
täytyy vahvistaa, jotta pärjäämme
maailmanlaajuisessa kilpailussa.
Suomen täytyy lisätä työperäistä
maahanmuuttoa eli sellaista
maahanmuuttoa, joka tuo uusia
työntekijöitä Suomeen. Lisäksi Suomen
täytyy saada lisää ulkomaalaisia
opiskelijoita Suomeen ja suomalaisten
täytyy liikkua kansainvälisesti enemmän.

Nuoret ovat tulevaisuuden tekijöitä
ja menestyksen rakentajia.
Nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn täytyy
kiinnittää erityistä huomiota.
Tulevaisuudessa tarvitaan kaikkien panosta.

Menestyksen ja hyvinvoinnin perustana on sivistys, yhteisöllisyys ja osallisuus

**Tavoite vuonna 2030:
Kansainvälisyys, moniarvoisuus ja keskinäinen kunnioitus sekä kaikkien arvostus ja yhteisöllisyys ovat perusta tulevaisuuden menestykselle. Suomessa on kaikilla tasa-arvoiset mahdollisuudet ja Suomessa on pysähtynyt kehitys, joka lisää eriarvoistumista.**

Korkea sivistys ja osaaminen ovat tulevaisuuden kasvun ja hyvinvoinnin keskeiset tekijät, joista täytyy pitää huolta. Sivistys tarkoittaa, että Suomessa arvostetaan jokaista ihmistä, hyväksytään erilaisuus, ollaan avoimia ja halutaan oppia uutta.

Nämä ovat tärkeitä asioita, joita kaikkia täytyy vahvistaa koulutuksessa ja varhaiskasvatuksessa. Korkea osaaminen on ollut Suomen perinteinen vahvuus, ja kilpailukykyämme ei saa huonontua tässä. Jotta koulutus vastaa tuleviin tarpeisiin, koko koulujärjestelmän täytyy uudistua jatkuvasti.

Kansalaisten vastuu itsestään ja lähimmäisistään tulee kasvamaan. Sen tueksi tarvitsemme yhteisöllisyyttä, joka tarjoaa jokaiselle turvaa ja huolenpitoa. Ikääntyvien toimiminen kansalaisyhteiskunnassa täytyy hyödyntää ja sitä tulee arvostaa. Luottamuksen tulee säilyä ja syventyä kansalaisten ja yhteiskunnan eri toimijoiden välillä. Selkeä vastuiden jako ja yhteiset pelisäännöt kasvattavat luottamusta.

Digitaalitaloudessa kansalaisten, kuntien ja valtion välinen työnjako ja vastuut täytyy tarkistaa ja määritellä uudelleen.

Eriarvoistuminen vähentää luottamusta, ja tämä täytyy estää. Suomen kannalta on tärkeää, että kaikki ovat mukana ja että kaikilla on tasa-arvoiset mahdollisuudet koulutukseen sekä julkisiin palveluihin.

Lasten ja nuorten ongelmien ennaltaehkäisy on erittäin tärkeää.

Tämän avulla voimme turvata tulevaisuuden menestyksen.

Kansalaisten hyvinvointi- ja terveyserojen vähentäminen sekä syrjäytymisen ehkäiseminen vaativat tiivistä yhteistyötä eri hallinnon alojen välillä.

Julkinen sektori kestävän kasvun tukena

**Tavoite vuonna 2030:
Yhteiskunnan kaikilla toimijoilla täytyy olla intoa tehdä uutta yhdessä, jotta tulevaisuuden kestävä kasvu toteutuu. Kansalaisyhteiskunta ja uusia ratkaisuja kehittävät yritykset ja tutkimustahot toimivat tasaveroisina kumppaneina julkisen sektorin kanssa. Julkinen sektori toimii avoimesti ja kokeilee uusia ratkaisuja ennakkoluulottomasti. Julkisen sektorin omat toimintaedellytykset tukevat nopeutta, avoimuutta ja kehittämistoimintaa.**

Julkisella sektorilla eli valtion keskushallinnolla, aluehallinnolla ja kunnilla on tärkeä tehtävä kestävän kasvun toteuttajana. Sen täytyy olla myös uusien ajatusten ja aloitteiden tekijä ja hyvien toimintamallien kokeilija.

Valtion tulee sijoittaa yhteiseen digitaaliseen toimintaympäristöön. Lisäksi suomalaisten osaamista täytyy kehittää. Esimerkiksi tuottavuutta voidaan parantaa, kun hyödynnetään tietotekniikkaa.

Tulevaisuuden digitaalitaloudessa on uudenlaiset edellytykset tuottaa, jakaa ja hyödyntää tietoa. Vaaditaan nykyistä avoimempaa tiedon jakoa, valmistelua ja yhteistä keskustelua.

Valtionhallinnossa ja kunnissa tulee olla uudistava, kokeileva ja innostunut toimintakulttuuri. Kokeiluja tehdään yhteistyössä yksityisen ja kolmannen sektorin kanssa.

Kokeilujen toteutuksessa tulee ottaa huomioon kansalaisten perusoikeudet ja se, että toiminnan vakaus säilyy. Kokeiluissa täytyy kiinnittää huomiota siihen, miten tuloksia voidaan hyödyntää.

Valtioneuvoston työskentelyssä täytyy ottaa huomioon koko yhteiskunnan eikä vain yksittäisten hallinnonalojen tavoitteet. Kestävän kehityksen näkökulmat täytyy ottaa mukaan päätöksentekoon. Tämä vaatii paljon työtä tulevina vuosina. Lisäksi on tärkeää, että varaudumme riskeihin ja muutoksiin. Myös epävarmuuden sietokykymme täytyy kasvaa.

Julkisen sektorin täytyy toimia esimerkkinä muille. Sen on toimittava kaikin tavoin kestäväällä tavalla. Julkisen sektorin täytyy vaatia ja luoda edellytykset sille, että myös yritykset voivat toimia kestävästi maailmanlaajuisessa digitaalitaloudessa. Suomen tulee tehdä aloitteita, kun kansainvälisessä yhteistyössä luodaan pelisääntöjä, jotka koskevat kestävä ja vastuullista yritystoimintaa.

Yhteisillä tulevaisuuden suunnitelmilla voimme taata tulevaisuuden menestyksen ja hyvinvoinnin. On tärkeää, että voimme ennustaa ja arvioida Suomen kannalta maailmalaajuisten haasteiden vaikutuksia ja mahdollisuuksia tulevaisuudessa paremmin kuin nykyään. Tämän tueksi luodaan kansallinen ennakoinnin toimintamalli. Se tuottaa, kokoaa ja välittää suomalaista ja kansainvälistä ennakointitietoa yhteiseen käyttöön.

LIITE: TULEVAISUUSSELONTEON VALMISTELU

Tulevaisuusselonteon valmistelu

Valtioneuvoston kanslia aloitti Kestävällä kasvulla hyvinvointia -tulevaisuusselonteon esivalmistelun jo syksyllä vuonna 2011. Varsinaisesti hanke käynnistyi maaliskuussa vuonna 2012.

Hankkeen sihteeristö on toiminut valtioneuvoston kansliassa pääsihteerinä Pekka Lindroosin johdolla. Pääkirjoittajana on toiminut Mari Hjelt. Hankkeen muina osapuolina ovat olleet työ- ja elinkeinoministeriö, Sitra, Suomen Akatemia ja Tekes, jotka ovat olleet mukana erityisesti hankkeen ennakkointivaiheessa.

Hankkeen tehtävänä on ollut tulevaisuusselonteon valmistelu. Kun selonteko on valmis, hankkeen tehtävänä on edistää sen tavoitteiden toimenpianoa.

Hankkeessa on kolme vaihetta. Ennakkointivaihe loi näkemyksiä tulevaisuuden suunnista, jotka tarjoavat ratkaisuja ja mahdollisuuksia, joilla kestävä kasvua ja hyvinvointia voidaan rakentaa ja ylläpitää Suomessa. Tämän jälkeen toteutettiin strategiavaihe, jonka tuloksena syntyi hallituksen tulevaisuusvisio ja toimintalinjaukset eli selonteko. Toimeenpanovaihe kestä hallituskauden loppuun.

Ennakkointivaihe

Ennakkointivaihe alkoi alkuvuodesta 2012. Sitä varten tuotettiin laaja tausta-aineisto. Yksi osa valmistelua oli avoin verkkohaastattelu internetissä.

Osallistujia pyydettiin ideoimaan, mitä kysymyksiä täytyy ratkaista, jotta Suomi on vuonna 2030 hyvä paikka elää ja tehdä työtä. Verkkohaastatteluun osallistui noin 5 500 henkilöä ja ideoita tuotettiin noin 15 000. Kerättyjä aineistoja hyödynnettiin työpajoissa.

Hankkeen omat sivut www.2030.fi avattiin syyskuussa vuonna 2012. Siellä muun muassa julkaistiin tulevaisuusaiheisia kirjoituksia ja käytiin kansalaiskeskustelua sekä jaettiin tietoa hankkeen etenemisestä.

Strategiavaihe

Kun ennakkointivaihe oli päätynyt, käynnistyi tulevaisuusselonteon linjausten valmistelu. Strategiavaiheessa keskityttiin poimimaan selontekoon vuoden 2030 näkökulmasta keskeiset uudet ja raikkaat kehitysajatukset. Nämä ajatukset vaativat erityistä huomiota kestävä kasvun, ja siten myös kansalaisten hyvinvoinnin kannalta.

Tulevaisuusselonteon lähdeluettelo löytyy yleiskielisestä tulevaisuusselonteosta. Selonteon kokonaisuudessaan voi lukea internetissä osoitteessa <http://vnk.fi/julkaisut/julkaisusarja/julkaisu/fi.jsp?oid=398200>. Samasta internet-osoitteesta löytyvät myös tulevaisuusselonteon valmistelua johtaneen ministerityöryhmän ja valmisteluryhmien kokoonpanot.

VALTIONEUVOSTON KANSLIA

SNELLMANINKATU 1, HELSINKI
PL 23, 00023 VALTIONEUVOSTO
p. 0295 16001
f. 09 1602 2165
julkaisut@vnk.fi
www.vnk.fi/julkaisut

ISBN nid. 978-952-287-071-1
ISBN PDF 978-952-287-072-8
ISSN nid. 0782-6028
ISSN PDF 1799-7828